

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження Мулявки Вікторії Євгенівни на тему:

«Міжнародно-правові санкції: теоретичні засади визначення та

практика застосування у сучасних умовах», подане на здобуття

наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за

спеціальністю 081 «Право»

Оцінка актуальності обраної теми дослідження.

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України зумовила безпрецедентне за масштабом застосування міжнародно-правових санкцій з боку світової спільноти, що поставило перед доктриною міжнародного права низку нових теоретичних і практичних завдань. Традиційна система колективної безпеки, закладена у Статуті ООН, на практиці виявилася недостатньо ефективною для протидії сучасним викликам через блокування діяльності Ради Безпеки ООН, що актуалізує дослідження альтернативних механізмів примусу, зокрема односторонніх та багатосторонніх санкцій держав і міжнародних організацій.

Ця проблематика безпосередньо пов'язана з потребою теоретичного переосмислення правової природи санкцій, розмежування санкцій та суміжних категорій, зокрема контрзаходів і засобів самодопомоги. Українська доктрина міжнародного права потребує осмислення інституту санкцій з урахуванням унікальної позиції України як держави, що одночасно є і об'єктом міжнародної підтримки через санкції проти агресора, і суб'єктом власної санкційної політики. Актуальність цього дослідження зумовлена системною кризою традиційних механізмів забезпечення міжнародного правопорядку. У сучасних умовах важливе теоретичне переосмислення правової природи санкцій. Також існує потреба у розробці ефективних

механізмів застосування санкцій для забезпечення міжнародного правопорядку та протидії агресії.

Практика застосування міжнародно-правових санкцій останніх років демонструє їх еволюцію від символічних заходів до комплексних «санкційних пакетів», здатних значним чином впливати на економіку та політику країн-правопорушниць. Аналіз санкцій проти російської федерації за масштабом та глибиною дав змогу зрозуміти, що останні перевершують усі попередні санкційні режими, створюючи унікальний емпіричний матеріал для аналізу ефективності сучасних санкційних механізмів.

Самостійним викликом, що актуалізує тему дослідження, є відсутність у доктрині послідовної класифікації санкцій та єдиних критеріїв оцінки їх ефективності. Аналіз безпрецедентних за масштабом санкційних режимів проти російської федерації створює унікальний емпіричний матеріал, системне осмислення якого є самостійним науковим завданням.

Тематика дисертації кореспондує з науково-правовим напрямом дослідження ДВНЗ «Ужгородський національний університет» «Модернізація теорії і практики сучасних глобалізаційних викликів у міжнародному праві» (номер державної реєстрації 0124U002815) та відповідає освітньо-науковій програмі за спеціальністю 081 «Право».

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота Мулявки В.Є. є унікальним у вітчизняній науці міжнародного права комплексним дослідженням теоретичних засад визначення та практики застосування міжнародно-правових санкцій у сучасних умовах.

Серед найбільш значущих самостійних результатів здобувачки слід виокремити такі. По-перше, на основі системного доктринального аналізу сформульовано авторське визначення категорії «міжнародно-правові санкції» через сукупність нормативного, суб'єктного, об'єктного, телеологічного та заохочувального критеріїв, що дозволяє інтегровано підійти до розуміння

цього поняття. По-друге, обґрунтовано періодизацію становлення інституту санкцій, у межах якої виокремлено п'ять історичних етапів його розвитку, від практики стародавніх цивілізацій до сучасного етапу, пов'язаного з діяльністю ООН. По-третє, проведено системне дослідження особливостей санкційної політики Європейського Союзу проти російської федерації, включно з режимом, аналогічним «Акту Магнітського». По-четверте, здійснено аналіз санкційної політики України щодо держави-агресорки, що має самостійне прикладне значення для вдосконалення національного санкційного законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації та їх достовірність.

Дисертація має чітку логіко-композиційну побудову: вступ, два розділи, поділені на сім підрозділів, висновки до кожного розділу та узагальнюючі висновки, список використаних джерел і додаток. Загальний обсяг роботи становить 210 сторінок, з них основного тексту 178 сторінок. Опрацьований нормативний та науковий матеріал є об'ємним і релевантним предмету дослідження, до нього увійшли понад 140 наукових і нормативних джерел, включно зі Статутом ООН, резолюціями Ради Безпеки та Генеральної Асамблеї ООН, регламентами Ради ЄС щодо санкційних режимів, а також практикою Міжнародного суду ООН та Європейського суду з прав людини.

Висновки роботи логічно випливають з проведеного аналізу, є внутрішньо узгодженими та підкріпленими відповідним нормативним матеріалом. Достовірність та обґрунтованість сформульованих положень дає підстави розглядати дослідження як самостійний внесок у науку міжнародного права.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Апробація результатів дисертаційного дослідження здійснена у 7 публікаціях здобувачки. У фахових виданнях України опубліковано 3 наукові статті: «Фактори формування змісту у визначенні та видова характеристика санкцій в міжнародному публічному праві» (Аналітично-порівняльне правознавство, 2024), «Правова природа санкцій: міжнародно-правовий та національний вимір» (Прикарпатський юридичний вісник, 2025), «До визначення ролі ООН у застосуванні міжнародних санкцій в сучасних умовах: політико-правові та практичні аспекти» (Право і суспільство, 2025). Ще 4 роботи є тезами доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, проведених упродовж 2022–2024 років. Сукупність опублікованих праць є достатньою для висвітлення положень, що виносяться на захист.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що правовий аналіз, який містить дисертація, основні положення й висновки відображають становлення й розвиток механізму застосування міжнародно-правових санкцій, що включає в себе аналіз, розробку та підготовку рекомендацій щодо координації санкційної політики на міжнародному рівні та імплементації її в національне законодавство.

Необхідно вирізнити такі аспекти застосування результатів дисертації:

– **у науково-дослідній:** у дисертації вперше у вітчизняній науці міжнародного права проведено комплексний аналіз міжнародно-правових санкцій та практики їх застосування у сучасних умовах, а положення і висновки дисертації можуть бути використаними для подальших досліджень та розвитку інституту міжнародної відповідальності та механізмів забезпечення міжнародного првопорядку;

– **у освітній:** використання розроблених у дисертації наукових положень під час викладання курсів “Міжнародне право”, “Міжнародне

публічне право”, “Міжнародні організації”, “Право міжнародної безпеки”, “Міжнародні санкції”;

- *у науково-методичний*: для вдосконалення навчальних програм з міжнародного публічного права при підготовці підручників і навчально-методичних посібників;

- *у практичній*: для підготовки й перепідготовки юристів, юристів-міжнародників у практиці правотворчих органів, для використання міжнародними організаціями та неурядовими організаціями у сфері захисту прав людини;

- *в інформаційно-аналітичний* – у розповсюдженні знань про санкційну діяльність міжнародних організацій, механізми застосування санкцій та їх роль у забезпеченні міжнародного правопорядку.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Вивчення матеріалів дисертації Муляки В.Є. та наукових публікацій дисертанта дозволили дійти висновку щодо відсутності порушень академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації результатів дослідження. Використання ідей, наукових результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Оцінка рівня оволодіння методологією наукової діяльності

Дисертація характеризується належним методологічним рівнем. Методологічну основу дисертації становить сукупність загальнонаукових та спеціально-правових методів наукового пізнання, застосування яких зумовлене метою, завданнями та специфікою предмета дослідження.

Формально-юридичний і порівняльно-правовий методи використовувалися переважно у першому та другому розділах при дослідженні особливостей застосування санкційних механізмів міжнародними органами та організаціями на універсальному та регіональному рівнях,

зокрема при аналізі санкційної практики ООН, Європейського Союзу та України, а також для виявлення загальних рис і відмінностей у міжнародно-правовому регулюванні санкційних відносин.

Історико-правовий метод застосовувався насамперед у підрозділі 1.2 при визначенні генези розвитку інституту міжнародно-правових санкцій та виокремленні п'яти етапів їх застосування у міжнародній практиці: від стародавніх часів до сучасності, від Ліги Націй до системи санкцій ООН.

Діалектичний, структурно-функціональний методи та метод абстрагування були задіяні у підрозділах 1.3 та 1.4 при виявленні специфіки правової природи санкцій у міжнародно-правовому та національному вимірах, а також при визначенні основних підходів до їх класифікації та розмежування суміжних понять - «санкції», «примусові заходи» та «контрзаходи».

Формально-логічний метод (аналізу і синтезу) та індуктивний метод застосовувалися в усіх розділах роботи: у підрозділі 1.1 - при вивченні існуючих теоретичних поглядів на поняття, зміст та сутність санкцій у сучасному міжнародному праві та при розробці авторського визначення категорії «міжнародно-правові санкції»; у підрозділах 1.3-1.4 - при дослідженні теоретичних розробок щодо механізмів застосування санкцій та нормативного регулювання відповідних суспільних відносин; у підрозділах 2.1-2.3 - при аналізі практики застосування санкцій ООН, Європейського Союзу та України стосовно росії як держави-агресора.

Дискусійні положення і зауваження. Не применшуючи наукової цінності рецензованої роботи, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремих позиціях, які можуть стати предметом обговорення під час публічного захисту:

1. Пропонована авторкою сукупність ознак поняття санкцій, побудована на численних критеріях, зокрема нормативно-функціональному, пріорітетно-

телеологічному, реституційно-функціональному, змістовно-визначальному, пропорційно-функціональному, функціонально-заохочувальному та гуманітарно-гарантувальному тощо, є вельми розлогою і почасти дублює зміст авторського визначення поняття. Більш стисле формулювання цих ознак, на нашу думку, підвищило б методологічну чіткість запропонованого підходу.

2. Здобувачка слушно констатує відсутність у доктрині послідовної класифікації санкцій, обмежуючись при цьому переважно критичним аналізом наявних підходів. Розробка власної, бодай попередньої, класифікаційної схеми санкцій підкреслила б самостійний теоретичний внесок дисертантки.

3. У підрозділі 2.1, присвяченому ролі ООН у застосуванні санкцій, ґрунтовно висвітлено нормативні засади глави VII Статуту ООН, водночас практично не розглянуто проблему блокування роботи санкційних комітетів Ради Безпеки через застосування права вето постійними членами. Звернення до цього сюжету дозволило б повніше розкрити інституційні межі ефективності санкційного механізму ООН.

4. Аналізуючи санкційну політику Європейського Союзу проти російської федерації, авторка ґрунтовно опрацювала нормативну базу обмежувальних заходів, проте питання оцінки реальної економічної ефективності санкційних пакетів висвітлено переважно описово. Залучення актуальних економічних показників посилило б емпіричну переконливість цього підрозділу.

5. Розглядаючи санкційну політику України щодо держави-агресорки, дисертантка приділяє основну увагу нормативному регулюванню, залишаючи поза увагою питання координації національних санкцій із санкційними режимами ЄС та інших партнерів. Уточнення механізмів такої координації підвищило б практичну вагомість сформульованих рекомендацій.

Висловлені міркування мають характер наукової дискусії, не позначаються на загальній позитивній оцінці дослідження та окреслюють вектори можливих майбутніх наукових пошуків здобувачки.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Мулявки Вікторії Євгенівни на тему: «Міжнародно-правові санкції: теоретичні засади визначення та практика застосування у сучасних умовах» є завершеною самостійною науковою працею, що вирішує важливе наукове завдання щодо комплексного дослідження теоретичних засад і практики застосування міжнародно-правових санкцій в умовах сучасних глобальних викликів. За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю основних положень, висновків і рекомендацій, практичним значенням та повнотою викладення результатів у наукових публікаціях дисертація відповідає вимогам, що пред'являються до дисертаційних досліджень відповідно до «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами та доповненнями).

Мулявка Вікторія Євгенівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри політології, соціології та філософії

Національного університету «Київський авіаційний інститут»

доктор юридичних наук, професор

Юрій ВОЛОШИН

